

РЕЦЕНЗІЯ

доцента кафедри фінансів

Національного університету біоресурсів і природокористування України,

кандидата економічних наук, доцента БІЛЯК Юлії Вікторівни

на дисертацію МАХИБОРОДИ Катерини Вячеславівни на тему:

«Формування та функціонування ринку органічної продукції аквакультури в Україні»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертації. На даному етапі економічного розвитку саме аграрний ринок, зазнає значних трансформацій, де однією з ключових тенденцій є виокремлення та позиціонування галузей, які постачають на ринок харчові продукти, зокрема і органічну продукцію аквакультури, яка нині виступає окремим сегментом даного ринку. Органічна продукція аквакультури є досить специфічним продуктом серед виробленої продукції в аграрному секторі економіки, яка підлягає дотриманню високих стандартів і принципів щодо якості, безпеки та екологічності виробленої продукції. Вказане сприяє створенню продукції вищої якості, преміального класу, що має відповідати вимогам як сучасних споживачів, так і потребам тих ринків, де експортують дану продукцію. Крім того, маємо зазначити, що зростаючий попит споживачів на органічні продукти, включаючи продукцію, вироблену в контрольованих людиною умовах аквакультури, призвів до формування окремих ринків для органічних товарів. Очевидний факт, що наявна присутність даної продукції і на внутрішньому, і на зовнішньому ринку, зокрема й країн Європейського Союзу, де існує значний попит на органічні продукти. Органічна аквакультура потребує дійсно високого рівня наукових досліджень і розвитку нових економічно доцільних технологій для досягнення позитивних фінансових результатів за умови дотримання стандартів. Виокремлення органічної аквакультури на аграрному ринку вказує на розвиток цього сектору як перспективної галузі, яка може сприяти якісному та сталому виробництву продукції в умовах зростаючого попиту на органічні продукти та актуалізує необхідність та доцільність проведеного наукового дослідження.

Зв'язок роботи з державними (галузевими) науковими програмами, планами, темами. Представлені в дисертації результати є складовою частиною наукових досліджень, які проводяться на кафедрі глобальної економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України за темами: «Прикладні рішення забезпечення конкурентоспроможності рибного господарства у нових умовах функціонування національної економіки» (номер державної реєстрації 0118U000306); «Прикладна розробка новітнього організаційно-економічного механізму регулювання сталого рибальства і аквакультури через розвиток сільських територій» (номер державної реєстрації 0120U102110); «Прикладні рішення регулювання розвитку сільського та рибного господарства в умовах надзвичайних

викликів для національної безпеки України» (номер державної реєстрації 0122U001643), до виконання яких К. Махиборода залучалася як основний виконавець даних проєктів.

Наукова новизна досліджень і отриманих результатів. Дисертація К. Махибороди полягає у розробленні теоретико-методичних підходів, а також практичних рекомендацій щодо формування та функціонування ринку органічної продукції аквакультури в Україні. До найбільш вагомих наукових положень, які характеризуються новизною або її елементами, слід віднести наступні. Актуальною та практично важливою є пропозиція авторки щодо удосконалення виокремлених в роботі специфічних інструментів регулювання для забезпечення формування вітчизняного ринку органічної продукції аквакультури, з практичною реалізацією пропозицій та стратегічних орієнтирів, визначених як в європейських документах, зокрема Директивах ЄС і Регламентах ЄС, а також Національній економічній стратегії на період до 2030 року.

Заслужують на увагу сформульовані здобувачкою основні принципи та вимоги до органічної продукції аквакультури. Також запропоновано методичні підходи до гармонізації законодавства України з європейським, що дозволить адаптувати національну систему виробництва органічної продукції аквакультури узгоджено до вимог Європейського Союзу.

Важливим елементом надбання роботи є методика визначення валової продукції органічної аквакультури на ринку, з метою використання у процесі формування ринку органічної продукції аквакультури. Використання даної методики, є одним із ефективних інструментів регулювання в ціноутворенні та удосконаленні економічного механізму регулювання в даній галузі, сприяє застосуванню дієвих підходів в реалізації цінової політики в даному сегменті, забезпеченні балансу між вартістю товару та споживчим попитом, прогнозуванні ринкових тенденцій шляхом аналізу рівня виробництва, імпорту та експорту різних видів органічної риби, балансів попиту і пропозиції на органічну продукцію аквакультури, що дозволило виявити можливості даної галузі, щоб позиціонувати вітчизняних виробників органічної продукції аквакультури як безпосередніх учасників ринку органічної продукції, як в Україні, так і в світі, зважаючи на обсяги експорту Україною.

Важливими є запропоновані рекомендації з урахуванням змін та доповнень до «Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку біологічних активів» № 1315, для успішного здійснення рибогосподарського виробництва та отримання фактичної інформації про біологічні активи органічної аквакультури. Заслужує на увагу проведення систематизації та упорядкування класифікації видів органічної продукції аквакультури, за результатами якого запропоновано внести доповнення до Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, з пропозицією щодо виокремлення для потреб галузі додаткового коду товару «Органічна аквакультура», що дасть можливість

встановлювати ставки мита, які стосуються даного виду товарів і мають безпосередній вплив на розвиток ринку органічної продукції аквакультури.

Практичне значення одержаних результатів для науки і практики. Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні комплексу заходів щодо формування та функціонування ринку органічної продукції аквакультури в Україні. Підтвердженням практичної цінності отриманих результатів дослідження є: запропоновані підходи до функціонування ринку органічної продукції аквакультури, які сприятимуть виробникам у встановленні стабільних відносин з державою та надають широкий спектр можливостей у цій сфері на основі прийнятих пропозицій Державним підприємством «Укрриба»; розроблені в дисертації науково-практичні підходи з удосконалення інструментів формування пропозиції на органічну продукцію аквакультури, запроваджені в роботі Державного підприємства українського державного інституту з проектування підприємств рибного господарства і промисловості «Укррибпроект»; запропоновані вдосконалені заходи для активізації функціонування ринку вітчизняної органічної продукції аквакультури в Україні використано асоціацією «Укррибспілка».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Поставлена в роботі мета досягнута здобувачкою, а визначені завдання вирішені. Об'єкт і предмет дослідження узгоджується з метою дисертації. Теоретичною й методичною основою даного дисертаційного дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання явищ і процесів: аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, монографічний, діалектичний, економічний, економіко-математичний, статистичний, факторний методи та інші. Зміст роботи засвідчив наявність глибокої теоретичної підготовки здобувача в галузі проблематики дослідження, а з практичної точки зору – вміння формулювати завдання дисертації і знаходити оптимальні шляхи досягнення їх результативності. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується використанням значного обсягу літературних джерел за темою дисертації, зокрема: наукові праці та розробки провідних вітчизняних і зарубіжних вчених з питань розвитку, формування та функціонування ринку органічної продукції аквакультури; матеріали науково-практичних конференцій, семінарів, фахових періодичних видань; законодавчі та нормативно-правові документи України; Держрибагентства України; офіційні статистичні дані Державної служби статистики України; річні звіти діяльності підприємств аквакультури; щорічні звіти ФАО; ресурси мережі «Інтернет». Таким чином, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених в дисертації К. Махибороди, є достатньо високим.

Повнота викладення матеріалів досліджень в опублікованих працях. Основні положення дисертації та отримані результати досліджень висвітлено у 24 наукових працях, з яких стаття у науковому виданні, включеному до міжнародної наукометричної бази даних Scopus та/або Web of Science Core Collection, 3 статті у наукових фахових виданнях

України, 2 статті у колективних монографіях, методичні рекомендації, довідник, свідоцтво на авторське право, 15 тез наукових доповідей, що свідчить про достатньо повне ознайомлення наукової громадськості з основними положеннями дисертації К. Махибороди.

Аналіз структури і змісту дисертації. Структура дисертації упорядкована відповідно до загальноприйнятих норм. Матеріали дисертації викладено на 228 сторінках, проілюстровано в 28 таблицях та 14 рисунках. Робота складається з анотації, вступу, огляду літератури, методів дослідження, результатів досліджень, їх узагальнення та аналізу, висновків та списку використаних джерел та додатків.

У розділі «Вступ» у стислій формі викладено актуальність теми, зв'язок з науковими програмами, мету і поставлені завдання для проведення наукових досліджень, наукову новизну та прикладне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача, апробацію результатів дисертації, публікації.

У розділі «Теоретико-методичні засади формування аграрного ринку в глобальній продовольчій системі», який складається з трьох підрозділів, подано аналіз думок вітчизняних та зарубіжних вчених, опрацьовано значний масив наукової економічної літератури з обраного питання, проведено аналіз та дослідження теоретичних та методичних аспектів, які визначають структуру та функціонування аграрного ринку в контексті світової продовольчої системи, визначено інструментарій та методи регулювання, які сприяють ефективному формуванню досліджуваного ринку. З викладених дисертанткою матеріалів можна зазначити її обізнаність в галузі питань, тематики роботи.

У розділі «Сучасний стан і тенденції розвитку продукції аквакультури в Україні та світі» проведено аналіз динаміки рибогосподарського виробництва як в Україні, так і в світі, обґрунтовано особливості ринкового середовища та факторів, що впливають на зміни в цьому секторі рибного господарства. Особлива увага приділяється вивченню європейського досвіду формування ринку органічної продукції аквакультури. Аналізуються інноваційні підходи, стратегії розвитку даного ринку та особливості законодавчого регулювання, які сприяють стабільному розвитку ринку органічної продукції аквакультури в Європі. Важливими є пропозиції та шляхи адаптації вивченого досвіду в контексті функціонування українського сектору аквакультури та визначаються конкретні заходи для успішної імплементації рибної політики в Україні.

Розділ «Напрями удосконалення ринку органічної продукції аквакультури в умовах інтеграційних процесів» складається з трьох підрозділів, в яких надаються результати досліджень та практичні пропозиції. В роботі запропоновано підґрунтя задля вдосконалення інструментарію регулювання, спрямованого на забезпечення ефективного функціонування ринку органічної продукції аквакультури в Україні. Надано конкретні рекомендації в специфічних умовах формування попиту на дану продукцію та окреслено перспективи шляхом вдосконалення різних галузевих підходів, сприяючи покращенню доступу

до інформації та підвищенню ефективності втручання в формування та функціонування ринку органічної продукції аквакультури в контексті інтеграційних процесів. Результати досліджень проілюстровано таблицями, рисунками, що підтверджує науковий аналіз, проведений в дисертації і сприяє кращому ознайомленню з наведеним у них фактичним матеріалом.

Висновки викладені в логічній послідовності відповідно до мети та поставлених завдань, повністю відповідають змісту власних досліджень і засвідчують досягнення дисертанткою поставленої мети. Оцінюючи позитивно актуальність, новизну, наукову та практичну цінність дисертації в цілому висновки і пропозиції, слід зауважити, що вони науково обґрунтовані і можуть застосовуватися у навчальному процесі при вивченні економічних дисциплін.

Представлена робота відповідно оформлена, виконана на належному методичному рівні згідно існуючих вимог до таких видів робіт.

Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які виставлені авторкою для публічного захисту.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація та наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не містять порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації).

Дискусійні зауваження та запитання до дисертантки. Водночас з позитивною оцінкою роботи вважаємо доцільним виділити окремі дискусійні питання, зауваження та побажання:

1. У першому розділі дисертації авторкою сформовано систему та підходи до формування та функціонування ринку органічної продукції аквакультури та запропонувала авторське трактування терміну «ринок органічної продукції аквакультури». Проте, у роботі недостатньо досліджено впровадження даної пропозиції, зокрема на регіональному рівні, зважаючи на надзвичайні продовольчі та економічні виклики.

2. Дисертація мала би ще більшу науково-практичну цінність, якби авторка в підрозділі 2.1 на рис. 2.6 при висвітленні динаміки попиту та пропозиції органічної продукції аквакультури, більш детально розглянула чинники, що впливають на попит та пропозицію за окремими видами органічної продукції аквакультури відповідно за видами продукції порції філе органічного лосося с/м; порції філе органічного лосося с/м; порції філе органічного сібаса с/м; порції філе органічного дорадо с/м; порції філе органічної форелі с/м; порції філе органічного сібаса с/м, білоногої тихоокеанської креветки.

3. Здобувачкою визначено процедуру формування внесення доповнень до Класифікатора видів економічної діяльності КВЕД-2010 група 03.2 – «Рибництво

(аквакультура)», з виокремленням органічної продукції аквакультури. Проте, здобувачкою окремо не проаналізовано кожен етап реалізації пропозиції, що, на нашу думку, є важливим при розкритті питання удосконалення інструментарію регулювання для функціонування ринку органічної продукції аквакультури в Україні.

4. Слушною є пропозиція авторки щодо удосконалення форми № 1Ариба (річна) «Виробництво продукції аквакультури за 20__ рік» в частині доповнення новим розділом, зокрема Розділ 12. «Вироблено органічної продукції аквакультури (риб) та інших гідробіонтів». Однак, зазначену пропозицію доцільно було б сформулювати з більш детальним описом переваг і недоліків від даних прикладних рекомендацій, які можуть бути враховані при розробленні прогнозів і планів розвитку рибного господарства в Україні.

5. Дисертація набула б більш практичного значення, якби авторка звернула увагу на додаткову конкретизацію вагомості впливу авторського інструментарію, інкорпорованого до заявлених в роботі методичних підходів, задля забезпечення поглибленої структуризації процесів поставки на ринок риби та інших водних біоресурсів, з виокремленням органічної продукції аквакультури та моніторингу дотримання умов згідно європейських стандартів.

Загальний висновок. Загальний аналіз роботи підтверджує самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність та науковий рівень, теоретичне і практичне значення. Наукові положення, висновки та рекомендації, зазначені в роботі, достатньо повно викладено в опублікованих здобувачкою наукових працях. У дисертаційному дослідженні К. Махибороди відсутні порушення академічної доброчесності.

Таким чином, вважаю, що дисертація на тему: «Формування та функціонування ринку органічної продукції аквакультури в Україні» за обсягом проведених досліджень, з використанням сучасних методик, та за науковою новизною і практичним значенням відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а Махиборода Катерина Вячеславівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» та спеціальності 051 «Економіка».

Рецензент
доцент кафедри фінансів
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
кандидат економічних наук, доцент

Юлія БІЛЯК

Зіркує Юлія БІЛЯК
Членкиня секції з дисципліни
Економіка

